

ŞEYTAN VE FAİZ İLİŞKİSİ

Herkes kendisini en iyi olana layık görür ve onu elde etme arzusuna sahiptir. Şeytan'ın vesvesesi bu duyguyu kamçulamaktan ibarettir. Âdem'i de aynı yöntemle kandırmıştır.

Günlük hayatta “Şeytanın çarpması” tabirini kullanırız. Bunu da genel olarak insan bedeninde ve davranışlarında tuhafıkların meydana gelmesi ile anlar ya da açıklamaya çalışırız. Yaradılış itibariyle mahiyetini tam olarak bilemediğimiz şeytan/iblis, cann/cin, melek olarak adlandırılan varlıkların hammaddesinin ateş¹ olduğu Allah tarafından bildirilmiş durumda. Ancak bu varlıklardan iki farklı boyutta da hayatini sürdüren özellikle Şeytan'ın, insan üzerinde zorlayıcı bir etkisinin olamayacağını da yine ayet ile biliyoruz.²

Bu onun hiçbir şey yapmadığı ya da yapamayacağı anlamına gelmiyor. İblis'in insanlar üzerinde vesvese verme ya da insanın arzuları üzerinden onu belli fiillere yönlendirmesinin önü açık. Bu maksatla Allah'tan insanların tekrar dirilecekleri güne kadar kendisine süre verilmesini istediği malum.³ Ancak her ne kadar masum, hoş ya da cezbedici olsa da Şeytan'ın yönlendirmelerinin kesinlikle düşmanca⁴ olduğu yine ayet ile sabit.

İslam dininde Allah'a isyanın en büyüklerinden birinin, faiz olduğunu biliyoruz. Çünkü Allah, Kur'ân'da faizli işlemleri sürdürmeyi Allah ve rasulü ile savaştık olarak tanımlıyor.

Eğer vazgeçmezseniz Allah'a ve Elçisi'ne karşı sa-

1 Bkz. Hicr 15/27.

2 Bkz. Nahl 16/99.

3 Bkz. Sâd 38/79-80.

4 Bkz. Fâtır 35/6.

Ayrıca bkz. En'âm 6/113, 142 – Arâf 7/22 – Yûsuf 12/5 – İsrâ 17/53 – Kehf 18/50 – Tâ-hâ 20/117 – Yâsin 36/6 – Zuhuruf 43/62)

vaş içinde olduğunuzu bilin... (Bakara 2/279)

Allah'ın kitabında şirk dışında sonucu bu derece keskin olarak tanımlanmış bir günah, neredeyse mevcut değildir. Konunun Şeytan ile bağlantısını ise şu ayetten öğreniyoruz:

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

Faiz yiyenler, Şeytan'ın aklını çeldiği kimsenin davranışından farklı davranış göstermezler. Bu onların “alım satım, tıpkı faizli işlem gibidir” demeleri yüzündendir. Allah alım-satımı helâl, faizli işlemi haram kılmıştır. Kime Rabbinden (Sahibinden) bir uyarı ulaşır da ona hemen uyarsa daha önce aldıkları kendindir. Onun işi Allah'a aittir. Kim de devam ederse, onlar cehennem halkıdır; orada ölümsüz olacaklardır. (Bakara 2/275)⁵

Böylesi ağır sonucu olup, kişiyi Allah ve Rasulü ile hasım duruma getiren faiz'in, özellikle Müslümanların günlük hayatında hâlâ yer bulabiliyor olması, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur.

Temel soru ise; böylesi ağır sonuçları içeren bir fiilin, insan fıtrâtı karşısında nasıl perdelendiği ve insanların aklının nasıl çelindiğidir!..

5 Bkz. Bakara 2/275. Bu yazıda kullanılan mealler www.suleymaniyevakfimeali.com sitesinden alınmıştır.

İnsanın ve Şeytan'ın Durumu

Kur'an'ı Kerim'de, dinde zorlamanın olamayacağını belirten bir ayet mevcuttur. Ayet şöyledir:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۚ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Dinde zorlama olamaz; doğrular ile yanlış kurgular iyice ayrılmıştır. Kim taşkınlık edenleri tanımaz da Allah'a güvenirse, kopması imkânsız en sağlam kulpa yapışmış olur. Allah dinler ve bilir. (Bakara 2/256)⁶

Ayet, dinde zorlamanın olamayacağını bildirdikten hemen sonra, iki kavram üzerinden insanların tercihlerini yapacağı yolların iyice ayrıştığını belirtiyor. Biri diğerinin zıttı olan bu iki kavram Ğayy ve Rüşd kavramlarıdır.

'Rüşd', sözlükte, doğru yolu bulup ona girmek, akıl ve ruh bakımından olgunlaşmak; iyi, doğru olan şeyleri yapabilme olgunluğuna ulaşmak anlamlarına gelir. Akıl ve Ruh bakımından olgunlaşma anlamında rüşdüne ermiş kişilere 'reşid veya râşid' denilir. Fıkıhta rüşd'ün karşıtı, sefihlik'tir. Sefih olan kimse; akli başında ve iyiyi kötüden ayırabilecek yaşta olmasına rağmen, malı üzerinde akıl ve mantık dışı uygulamalarda bulunan kimsedir. 'Rüşdünü isbat etmek' deyimini ile kişinin aklını iyi kullanarak doğru olan şeyleri yapıp, iyi olan şeyleri tercih edebilme olgunluğuna ulaşması ifade edilir. Burada kast edilen Allah'ın vahiy ile insanlara bildirdiği doğrulardır.

Rüşd, kavram olarak, Ğayy kavramının zıddıdır.

Ğayy; fasit yani bozuk bir inançtan, inanıştan dolayı cahilce hareket edilmesidir. Cahilce hareket; kişinin ne salih ne de bozuk bir inanişe sahip olmayışından da kaynaklanabilir.⁷

Bu durumda Ğayy; kişinin bir kurgu üzerinden oluşturulan beklentilere kendini kaptırıp hareket etmesi demek olur. Böyle yapanlar, olacak şeylerle ilgili Allah tarafından doğruluğu onaylamayan beklentiler içine girip, kafasındaki kurguların peşinden koşarlar. Allah'ın belirlediği sınırları aşarak içine girilen kurguların, son aşamada kişiyi hiç ummadığı bir yere getirip bırakması Ğayy olmaktadır.

Bu durumu şöyle bir örnekle açıklayalım:

İş arayan birinin, herhangi bir ortamda tanıştığı işveren konumundaki şahıs ile oluşan tanışıklığına güvenerek, çalışmayı çok arzuladığı o işverenin şirketindeki bir pozisyon ile ilgili hayaller kurmaya başladığını varsayalım. İşverenin kriterleri, iş arayanın yeteneklerinden farklı olmasına rağmen iş arayan kişi; işverenin samimiyetine güvenerek kafasında oluşturduğu kurgular ile iş beklentisi içine girdiği sırada, önüne çıkan diğer fırsatları da görmezlikten gelir. Söz konusu iş pozisyonuna, uygun koşullarda bir başkası alındığında ise iş arayanın beklentileri artık boşa çıkmış olur. İçine düşülen bu durum 'ğayy'dır. Çünkü kriterleri belli olan

6 Bkz. Bakara 2/256.

7 Müfredât El-Fâzî'l-Kur'an – Râğib El-İsfahani: Pınar Yayınları-2012 s. 1111

bir işe alım sürecinde kriterlere dahil olmayan bir gerekçeye dayanılarak beklenti içine girilmiş, oyalanılmış ve kaybedilmiştir.

Şeytan da Âdem hakkındaki beklentileri yanlış çıkınca içinde bulunduğu durumu ğayy kelimesi ile anlatıyor. Hicr suresindeki ilgili ayet şöyledir:

قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أُوَدِّيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ

İblis dedi ki “Rabbim! Beni aşırılığa (yanlış kurgulara) sevk etmene karşılık ben de bunlara dünyadaki-leri süsleyeceğim ve hepsini aşırılığa (yanlış kurgulara) sevk edeceğim. (Hicr 15/39)

Bakara 2/30 ayeti ve sonrasındaki ayetlerde belirtilen süreçte; yaratılacağı haber verilen insan hakkında İblis'in tasavvurunun daha farklı olduğu ve insandaki cevheri tam olarak idrak edemediği için de beklentilerinin onu, Adem üzerinden yanlış sevk ettiği anlaşılıyor.

Allah'ın (cc) (وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً) **Sahibin (Rabbin) bir gün meleklerle, Yeryüzünde bir muhalif kimse yaratıyorum.** (Bakara 2/30) demesi ile başlayan süreçte ortaya çıkan halife kılınmış Ademin durumu İblis'in beklentilerine karşılık gelmemiş olmalı ki İblis kendisini üstün gördü.⁸ Bununla da kalmayıp onların tamamını yoldan çıkarabileceğini varsaydı.⁹ Bu konuda kendinden emin olarak daha da ileri gidip in-

sanları saptırmayı kafasına koyarak Allah'tan süre istedi.¹⁰ İnsanlar üzerinde bir yaptırım gücü olmamasına rağmen¹¹ İblis, tahminlerini gerçeğe dönüştürdü.¹²

Diğer taraftan Bakara 2/78 ayetinde; yine kurgular içinde olma konusuyla ilgili olarak, bu sefer ümmi olanların içine düştükleri benzer durumdan bahsedilir.

وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَخْتَصِمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنَّهُمْ إِلَّا يَتُفَتُونَ

Onların bir kısmı ümmidir; o kitabı değil onunla ilgili kurguları bilir ve sadece tahmin yürütürler. (Bakara 2/78)

Bu ayette geçen (أَمَانِي) emaniyye kelimesi ile de ğayy kelimesindeki gibi yanlış kurgulardan bahsediliyor. Ancak aynı mana gibi görünen bu iki kavram arasında önemli bir fark mevcuttur. Kavramların geçtiği ayetlere bakıldığında ğayy kelimesi rüşd ile birlikte kullanılıyor. *Emaniyye* kelimesi ise (لَا يَخْتَصِمُونَ الْكِتَابَ) kitap bilgisi olmayan kişinin kurgularından bahsetmektedir. Bu durumda; bilgi ile donanmış haldeyken ya da kendisine bir bilgi sunulmuşken kişinin bu bilgiye itibar edip doğru davranış sergilemesi rüşd, bilgiye sahip olduğu halde farklı kurgularla hareket etmesi Ğayy olmuş oluyor. Emami ise bilgi sahibi olunmadan ya temenniler üzerinden ya da sürü psikolojisi ile yaldızlı vaatlerin

8 Bkz. Bakara 2/34.

9 Bkz. Hicr 15/39.

10 Bkz. Hicr 15/36.

11 Bkz. Nahl 16/99 – İbrahim 14/22 – Hicr 15/42

12 Bkz. Sebe 34/20.

peşinden giderek, oluşturulmuş kurgular ile Allah'ın kabul etmediği şekilde davranan kişinin durumunu anlatmak için kullanılmış olmaktadır.

Şeytan'ın Başarısı

Şeytan'ın insanların aklını çelme noktasındaki başarısı insanlara ahiretlerini kaybettirecek olumsuz bir durum olup, Allah (cc) şu ayet ile bu gerçeği göz önüne sermektedir:

İblis, onların aleyhine yaptığı tahminlerini gerçeğe dönüştürdü; inanıp güvenen bir topluluk dışında hepsi ona uydu. (Sebe 34/20)

Aslında Şeytan'ın çok fazla tuzağı yoktur.

İnanıp güvenenler (müminler) Allah'ın yolunda savaşırlar, ayetleri görmezden gelenler (kafirler) ise o azgınlığın yolunda savaşırlar. Öyleyse siz, Şeytan'ın dostlarıyla (evliyasıyla) savaşın, çünkü Şeytan'ın hilesi zayıftır. (Nisâ 4/76)

Tek yaptığı şey insana hayal kurdurmak ve onu beklentiye sokmaktır.

يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا

O (Şeytan), onlara söz verir, onları beklenti içine sokar. Şeytan, sadece aldatmak için söz verir. (Nisâ 4/120)

Bu şekilde nefis bir beklenti içine girer ve hayallerini gerçekleştirmek için birtakım kurguların peşine takılır. Şeytan'ın yönlendirdiği kurgular günün sonunda pişmanlıkla sonuçlanacaktır. En son ise pişmanlık ahiret günü olacak olandır.

Kimisi kimisine dönüp birbirlerini sorguya çekerler. "Sizler bize güç gösterisiyle gelirdiniz" derler. Onlar da şöyle cevap verirler: "Hayır, siz inanan kimseler değildiniz. Bizim sizin üzerinizde bir üstünlüğümüz (sulfa) olamazdı. Aslında sizler taşkınlık eden kimselerdiniz." Rabbimizin bizim aleyhimizdeki sözü kesinleşti; çaresi yok, biz o azabı çekeceğiz. Sizi hayallere daldırdık ama o hayallere biz de dalmıştık. Onlar o gün o azabı birlikte çekerler. (Sâffât 37/27-33)

Bu diyalog Kur'ân'da, Şeytan'ın dostları ve onların peşine düşenlerin hepsinin cehenneme çevrildikleri sırada yapacakları konuşmadır. Dikkat edilirse buradaki topluluk; dünyadayken belirli bir gücü elinde bulunduranlar ile bu güçlü kişilerin yanında yücelebilmek uğruna Allah'ın belirlediği hadleri aşanlardır. Dünya hayatındayken bu insanların istediklerini elde edip edemedikleri ayrı bir konu olsa da bu gibilerin dünyadaki kurgularının Allah'ın kabul etmeyeceği işler olduğu açıktır.

Faiz – Şeytan İlişkisi

Faiz, alınan borca karşılık ödenen fazlalıktır. Faiz borcu altına girebilmek için alınan borcun bir ihtiyaca karşılık olması gerekir. Şeytan'ın vesveseleri ile devreye girdiği yer tam da burasıdır. Herkes kendisini en iyi olana layık görür ve onu elde etme arzusuna sahiptir. Şeytan'ın vesvesesi bu duyguyu kamçılamaktan ibarettir. Âdem'i de aynı yöntemle kandırmıştır.¹³

Yeterli maddî gücü olmasa dahi insan yine de bazı şeyleri elde etme duygusuna kendisini kaptırır. Maddî olanakları genişletme mücadelesi verilirken ortaya çıkan faizli borçlanma seçeneği, o kişiye hayallerine bir an önce kavuşma fırsatı olarak görünür. Sonunu tüm yönleriyle tartmadan hatta son derece iyi temenni ve beklentilerle üzerinde faiz yükü olan parayı elde eden kişi artık hayaline kavuşmuştur. İstenileni elde etmenin keyfi bir süre yaşanır. Ancak ödemeler sürecinde yaşanan keyfin kâbusa dönüşmesinin önü de artık açılmıştır...

İnsanların elbette ki ihtiyaçları ve bunları giderme azimleri her zaman söz konusu olacaktır. Bu yok edilemez. Önemli olan bu ihtiyaçların meşru yollardan karşılanmasını sağlayacak sistemin oluşturulmasıdır.

13 Bkz. Taha 20/120.

Faizli borcun dönemi sonunda rahatlıkla ödenmesi de söz konusu olabilir. Bu durum faizin kötü olmadığının göstergesi değildir.

Zira faiz ile borçlanma modeli, sistemi para üreticilerinin lehinde katlayarak büyütür. Haliyle talep edilen ürünlerin fiyatları da gereksiz olarak büyüyecektir. Bunu şu basit örnek ile açıklayalım.

100 dairesel bir site yapıldığını düşünelim. O sitedeki dairelere olan talep 100 adedin üzerinde olduğunda fiyat artacaktır. O sitede oturmayı hedefleyen 1000 kişi varsa ve bunların yarısı faizli kredi alabiliyorsa, bu durumda söz konusu dairelerin fiyatları hem faiz yükü dolayısıyla hem de talep artışı dolayısıyla artacaktır.

Sonuç olarak faizli kredi aracılığıyla geniş kitlelerin hayalleri üzerinden, bu kitlenin gelecek yıllara ait gelirleri, faizli kredi verenler tarafından ipotek altına alınmış olacaktır.

Söz konusu çarkın döngüsünü sağlayan şey; kişilerin hayal ve beklentilerine karşılık, gelecekte kazanacaklarını umdukları gelirlerin ipotek altına verilmesidir.

İnsanların elbette ki ihtiyaçları ve bunları giderme azimleri her zaman söz konusu olacaktır. Bu yok edilemez. Önemli olan bu ihtiyaçların meşru yollardan karşılanmasını sağlayacak sistemin oluşturulmasıdır. Allah'ın faizli işlemleri yasaklaması ticareti ise meşru sayması ile; insanların ihtiyaçlarını giderici meşru yöntemlerin hâkim kılınması toplumsal bir zorunluluktur.

Sonuç

Allah doğrular ve yanlışları belirlemiştir. Ancak insan kendini hep ayrıcalıklı görür ve Allah'ın affediciliğine sığınır. Nimete kavuştuğu zaman kendini üstün hatta bağlantısız (müstağni) görmeye başlar. Başı sıkıştığında ise sorumluluğu Allah'ın atar. Şeytan da aynısını yapmış ve kendisini saptırmasına karşılık¹⁴ süre istemiştir. İnsanın davranışı da aynı buna benzemekte iyilik olarak kurguladıklarının kaynağını kendinden, kötülük olarak kurguladıklarını ise Allah'tan bilmektedir.

14 Bkz. Hicr 15/39.

İnsan bu... Rabbi onu yıpratıcı bir imtihana sokar, ikram eder ve nimet verirse der ki: 'Rabbim bana verdi; bana!..'

Ama eğer onu yıpratıcı bir imtihana sokar, rızkını daraltırsa bu defa der ki: "Rabbim beni rezil etti". (Fecr 89/15-16)

Bu durum Şeytan'ın vesvesesi ile insanı kolaylıkla yönlendirebildiği alan olmaktadır. Oysa Allah insanların başına gelenlerin ve gelecek olanların kişinin kendi tercihi ile olduğunu bildirir. İlgili ayet şöyledir:

Başınıza ne gelse kendi elinizle yaptığınızdan dolayı gelir. Allah birçoğunu da bağışlar. (Şûrâ 42/30)

Din gününde belirleyici olan Allah'ın tercihidir. Olgunluk yani rüşd Allah'ın doğru bilgisi ile doğru hareketler sergilemektir. Allah'ın açık olarak bildirdikleriyle uyuşmayan her tutum ve davranış ise insanı yanlış kurgulara sevk edecek olup Gayy kapsamındadır. Bu gibiler Şeytan'ın aklını çeldiği kimseler durumundadır.

